

ОСОБЛИВОСТІ МЕДСЕСТРИНСЬКОГО ДОГЛЯДУ ЗА ПАЦІЄНТАМИ ІНОЗЕМНОГО ПОХОДЖЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ЇХ РЕЛІГІЙНОЇ НАЛЕЖНОСТІ

Т. Ю. Рибалка

*Навчально-науковий інститут медсестринства
Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського*

У статті описано основні аспекти медсестринського догляду, яких повинна дотримуватися медична сестра при здійсненні догляду за пацієнтами іноземного походження відповідно до їх релігійної належності.

PECULIARITIES OF NURSING CARE FOR PATIENTS OF FOREIGN ORIGIN ACCORDING TO THEIR RELIGIOUS AFFILIATION

T. Yu. Rybalka

*Educational and Scientific Institute of Nursing
Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky*

This article adduces the main aspects of nursing care to be followed by the nurse performing the care of patients of foreign origin according to their religious affiliation.

Вступ. Україна – молода держава, що розвивається і стає все популярнішою в туристичному плані. Щороку нашу державу відвідує кілька мільйонів в'їзних туристів. Тільки за 2010 рік за офіційною статистикою Державної служби туризму та курортів України, нас відвідало понад 20 млн в'їзних туристів, насамперед з Росії та Східної Європи, а також Західної Європи та США. Кількість населення України у 2010 році становила 45,962 млн осіб. Тобто, в середньому на одного громадянина нашої держави припадає 2 іноземних туристи. Звичайно, у кожного іноземного туриста є своя мета приїзду. Хтось приїздить у пошуках свого минуло, інші приїжджають для побудови свого майбутнього: навчання, реалізації бізнес – планів чи просто відкрити для себе щось нове та небачене. На сьогодні у вузах України навчається понад 40 тис. іноземних студентів з 130 держав світу і щороку ця цифра зростає приблизно на 10 відсотків.

Основна частина. Подорожуючі, що відвідують нашу державу, та ті, хто тут навчається, є різними за своїм походженням, релігійними погляда-

ми, культурою та стилем життя. Усі вони живі люди та інколи хворіють. На жаль, у системі надання медичних послуг населенню, а саме іноземним пацієнтам, існують прогалини. А саме незнання медичним персоналом англійської мови та основних аспектів догляду за пацієнтом відповідно до їх релігійної приналежності. Якщо знання англійської можна оцінювати як задовільними, на рівні шкільної програми, то знання щодо догляду за хворим крізь призму релігії є практично нульовими.

На сьогодні в світлі майбутнього «EURO 2012», коли Україна на один місяць стане футбольним центром Старої Європи, рівень обізнаності медичних працівників із згадуваною вище інформацією є низьким. Тож основною метою написання даної статті є звернення уваги на цю проблему і як результат виправитись.

У світі існує чимало релігій, але тільки три з них вважаються світовими – християнство 34 %, мусульманство (іслам) 20 % та буддизм 6 % (буддизм є частиною індуїзму). Тобто, християнство сповідують приблизно 2 106 962 000 осіб по всьо-

му світу, кількість мусульман між 1,1 і 1,8 мільярда і дедалі популярнішим стає сповідування здорового способу життя згідно із філософією Буддизму.

Якщо брати до уваги християнську спільноту, то всі ми, медичні працівники, знаємо особливості догляду за християнами. А ось догляд за іноземними пацієнтами відповідно до поглядів Ісламу чи східної релігійної течії – Буддизму, то ні.

Іслам – друга за чисельністю віруючих релігія у світі. Її прихильників називають мусульманами. Іслам виник в Аравії в VII ст. н.е. Його засновник – пророк Мухаммед. Іслам поширений у Південно-Західній, Центральній та Південно-Східній Азії (найбільша мусульманська країна – Індонезія) і в Північній Африці.

Буддизм – одна зі світових релігій, яка зародилася в Індії і поширена переважно в Азії: від Шрі Ланки до Бурятії і від Калмикії до Японії. Найбільше послідовників має в країнах Південно-Східної Азії, Східній Азії та Тибеті. Предмет науки буддології. Оригінальна назва: Дгарма (Закон, Вчення) або Буддга-дгарма (вчення Будди).

Мусульмани з великою відповідальністю ставляться до свого життя, здоров'я та благополуччя. Іслам вимагає, щоб кожен мусульманин, аби залишатися здоровим, повинен приділяти багато уваги профілактичній медицині та особистій гігієні. В Ісламі молитва є найвищою формою поклоніння, з допомогою якої відбувається спілкування з Аллахом, під час читання з Корану (священної книги Ісламу), тому підготовці до молитви передує процес очищення або «обмивання», що полягає в промиванні обличчя, рук, ніг, з використанням проточної води – навіть якщо людина знаходиться в лікарні. Арабською цей процес називається *Wusu*. Під час *Wusu* відбувається часткове омивання тіла, а саме :

1. Обмивання рук в напрямку до зап'ястя.
2. Промивання ротової порожнини.
3. Промивання носової порожнини.
4. Вмивання обличчя.
5. Миття рук у напрямку від зап'ястя до ліктя, починаючи з правої руки.
6. Протирання голови в напрямку від лоба до потилиці.
7. Туалет вушних раковин.
8. Обмивання ніг до п'яtkово-гомилкового суглоба. Починаючи з правої ноги.

Повне омивання тіла називається *Ghusal*. Здійснення особистої гігієни проводиться лівою рукою. Права використовується для споживання їжі, введення медсестринських ін'єкцій. У випадку, якщо пацієнт тривалий час знаходиться в ліжку, біля ліжка завжди повинна знаходитися чиста вода для здійснення обряду омивань. Тому працюючи з пацієнтами, що сповідують Іслам, медсестра повинна пам'ятати про релігійні особливості і вчасно забезпечувати необхідну кількість чистої води. Відповідно до релігійних переконань, мусульмани вважають за краще аби догляд здійснювався особою тієї ж статі, що і пацієнт.

Крім особливостей особистої гігієни, існують певні вимоги щодо харчування. Наприклад, у священний для мусульман місяць Рамадан, усі віруючі дотримуються суворого посту. Винятки існують лише для вагітних жінок, жінок під час менструації та дітей, що не досягли статевої зрілості. Дозволяється вживати обмежену кількість їжі і рідини до сходу сонця. Особливо релігійні дотримуються суворого посту. Під час дотримання Рамадану можлива відмова від приймання медикаментів. Тому заради збереження терапевтичного ефекту і покращення самопочуття пацієнта медичний персонал повинен переглянути дозування і кількість прийомів ліків протягом дня. Мусульмани не їдять свинину та її похідні: шинку, бекон, ковбасу. «Халяль» (*Halal*) – це м'ясо тварин, котрі були вбиті під час релігійного ритуалу та читання молитви. «Халяль» повинна бути завжди доступною. В разі відсутності пацієнтам пропонують морепродукти, овочі, фрукти, яйця, сир. Також при подачі їжі медична сестра повинна пам'ятати, що мусульмани споживають їжу правою рукою, оскільки ліву використовують для здійснення особистої гігієни і вважають її «брудною».

В Ісламі, діти вважаються найбільшим багатством родини, тому переривання вагітності є забороненим. Існує лише єдине медичне показання для здійснення аборту, коли дана вагітність загрожує за медичними показанням життю матері. В таких випадках аборт здійснюється до 120 днів, від моменту зачаття (а саме 4 календарних місяці і 10 днів.). Плід старше 120 днів вважається життєздатним і в разі внутрішньоутробної смерті після 120 днів від дня зачаття вимагає поховання. При народженні дитини склад акушер-гінекологічної бригади має складатися тільки із жінок. А після пологів плаценту віддають на поховання батькам

немовляти. Вживання алкоголю є суворо забороненим, як і призначення ліків, що мають у своєму складі алкоголь.

У ситуації коли хворий помирає, медична сестра, насамперед, повинна запитати дозволу у представників родини чи сім'ї померлого доторкнутися до тіла людини, що померла. Мусульмани вірять, що після смерті тіло стає ще чутливішим, аніж за життя. Також існує вірування, що душа залишається коло тіла аж до моменту поховання. Поховання здійснюється в найкоротший термін. Зазвичай проведення розтину тіла не проводиться. Існують лише окремі випадки, які це дозволяють, одним з таких є трансплантація органів або розтин тіла при підозрі на «нечесну гру».

Щодо особливостей догляду за пацієнтами, що сповідують Буддизм, тут також є своя філософія догляду. Згідно з Буддизмом, життя обертається навколо природи з її двома протилежними енергетичними системами, відомими в китайській філософії, як Інь- і Янь- енергії. Ці протилежні енергії включають тепло і холод, світло і темряву, добро і зло, хворобу і здоров'я. Тому виникнення таких простих захворювань, як застуда або грип, спричинене дисбалансом Інь- та Янь- енергії. Порушення дисбалансу енергій, спричинене впливом сторонніх чинників, наприклад, споживанням в їжу м'яса. Тому багато буддистів вважають, що кращий спосіб вести здоровий спосіб життя – це бути вегетаріанцем. Також велике значення мають ароматні спеції та приправи, а точніше їх категорична заборона до вживання. Про це також повинна пам'ятати медична сестра, що відповідає за харчування. До заборонених спецій та овочів відносять цибулю, зелену цибулю, часник і т.д., оскільки буддисти вірили, що людина, яка їсть ці продукти, буде страждати від наступних негативних наслідків. Наприклад, від вживання цибулі, часнику та інших ароматних спецій дихання людини, яка молиться, матиме неприємний аромат, звичайно так воно і є, і що через це Верховні Боги в Буддизмі можуть відвернутися від того, хто молиться. В Буддизмі існує вірування в загробне життя та реінкарнацію душ. Тож вважається, що кров і плоть людини, що спожила ці ароматичні приправи до їжі, будуть відхилені богами, а зацікавлять «голодних духів». Прикладами дозволених продуктів харчування є:

- Відварена або обсмажена локшина.
- Сирі або варені овочі, водорості.

• Рис.

• Соевий соус, котрий є одним з найважливіших інгредієнтів, який додається до кожної страви.

• Кунжутна олія, яка використовується для приготуванні їжі. На відміну від соєвого соусу, воно не містить натрію.

• Трав'яний чай є популярним і цілющий напоєм, який бере початок від різних видів чайної рослини.

Під час перебування пацієнтів, що сповідують Буддизм, на лікуванні повинен проводитися контроль за кислотно-лужним балансом та кількість необхідних макро- та мікроелементів, що є життєво необхідними для людини. Оскільки, як згадувалося вище, буддисти не споживають багато їжі, що входить до раціону звичайних людей. Тож про це потрібно пам'ятати і при найменших відхиленнях від норми корегувати їх задля здоров'я Вашого пацієнта.

Як і в Ісламі, вірні послідовники Будди також мають свої погляди щодо абортів та контролю щодо народжуваності.

Аборт та контроль над народжуваністю. Контроль над народжуваністю в Буддизмі є припустимим. А ось проведення абортів ні. Початком зародження життя вважається момент зачаття, саме в сей час запліднення яйцеклітина отримує свідомість, що є початком нового життя. Тому аборт розглядається як вбивство.

Згідно з віруваннями в Буддизмі людина, котра помирає, повинна знати про це, аби мати достатньо часу, щоб приготуватися, тому потрібно забезпечити більше спокою для помираючої людини, наскільки це можливо. А ще Буддисти вірять в реінкарнацію душ. Тому як результат під час перебування в стаціонарі на лікуванні можлива відмова пацієнта від анальгетиків та інших знеболювальних препаратів. Оскільки такі лікарські препарати мають вплив на процес медитації перед смертю та переселення душі в інше тіло.

Також медична сестра повинна пам'ятати, що коли пацієнт, що сповідував Буддизм помер, жодних дій з тілом померлого не повинно бути вчинено. Вважається, що після смерті свідомість – «душа» набувають форми посередника між тілом померлого і майбутнім новим життям, що може тривати до 49 днів. Тіло покривають простиратлом, а про смерть сповіщають духовного наставника. Традиційно тіло померлого забирають додому, де над ним читають різні молитви. Вважається, що пришвидшує процес переходу

свідомості – «душі» в інше життя. В Буддизмі дозволяється переливання крові.

З особливою шаную в Буддизмі ставляться до жінок, оскільки вважають, що роль жінки є набагато більшою в житті, ніж чоловіка. Оскільки саме жінка дає життя майбутній дитині. Тому і здоров'я майбутньої мами стоїть на першому плані і коли жінка хворіє, то всі зусилля покладається аби в скорому часі вона одужала.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://www.tourism.gov.ua/PublicationsList.aspx?id=46>
2. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Іслам>
3. <http://uk.wikipedia.org/wiki/буддизм>
4. Sarwar, G. (1998) Islam: Beliefs and Teachings. Сарвар, Г. (1998) Ислам: верований и учений. London: Muslim Educational Trust. Лондон: Мусульманский Educational Trust
5. <http://www.culturediversity.org/mide.htm>
6. http://findarticles.com/p/articles/mi_m0FSZ/is_3_29/ai_n18615868/

Висновок. Здійснюючи будь-який догляд, медична сестра повинна пам'ятати, що незнання законів, не звільняє від відповідальності. Як висновок має постійно навчатися новому і самовдосконалюватися. Звичайно, це важко і на перший погляд виглядає нікому непотрібним. Та головною умовою успіху будь-якої справи, проєкту є висококваліфіковані кадри, які є запорукою успіху та високого рейтингу.

7. www.pdfcarri.com/Health-providers-handbook-on-muslim-patients.html
8. Daar A.S. A survey of religious attitudes towards donation and transplantation. In: Collins GM, Dubernard JM, Land W, Persijn GG, editors. Procurement and preservation and allocation of vascularized organs. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers; 1997. p. 333-8.
9. Shaheen F.A., Ramprasad K.S. Current status of organ transplantation in Saudi Arabia. Transplant Proc 1996;28(3):1200-1.
10. Understanding Buddhist Patients' Dietary Needs Gihan Elgindy, Rn, Msn